

۲۲۱۴۴۲۶

رسانه و تصویر جهان

تمهیدی انتقادی بر فلسفه تکنولوژی رسانه

محمد حسنی

www.ketab.ir

سروش

تهران | ۱۴۰۱

شماره ترتیب انتشار: ۱۸۶۸

سرشناسه: حسینی، محمد، ۱۳۵۷ -	
عنوان و نام پدیدآور: رسانه و تصویر جهان: تمهیدی انتقادی بر فلسفه تکنولوژی رسانه نویسنده محمد حسینی.	
مشخصات نشر: تهران: صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، انتشارات سروش، ۱۴۰۱.	
مشخصات ظاهری: ۳۴۸ ص. فروست: سروش، انتشارات صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران؛ ۱۸۶۸.	
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۲-۱۸۴۲-۵	
وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا	
یادداشت: کتابنامه: ص. ۳۱۵. عنوان دیگ: تمهیدی انتقادی بر فلسفه تکنولوژی رسانه.	
موضوع: رسانه‌های گروهی و تکنولوژی Mass media and technology	
شناسه افزوده: صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران. انتشارات سروش	
رده‌بندی کنگره: P۹۶	
رده‌بندی دیویی: ۳۰۲/۲۳	
شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۷۴۹۵۲ اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا	

www.ketab.ir

سروش
انتشارات صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

رسانه و تصویر جهان؛ تمهیدی انتقادی بر فلسفه تکنولوژی رسانه

نویسنده: محمد حسینی	
ویراستار: سیما آبی و فرزانه فخریان صفحه‌آرا: رضوان السادات رضوی	
چاپ اول: ۱۴۰۱ قیمت: ۱,۵۰۰,۰۰۰ ریال شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۲-۱۸۴۲-۵	
این کتاب در پانصد نسخه در چاپخانه انتشارات سروش لیتوگرافی، چاپ و صحافی شد.	
تهران، خیابان استاد شهید مطهری، تقاطع خیابان شهید دکتر مفتح، ساختمان سروش	
مرکز پخش: ۰۶۱۰۳۱۰۸۸۳-۶۶۴۹۳۶۲۲ سامانه پیامکی: ۰۵۳۵۶۳۰۰۰	
همه حقوق محفوظ است.	www.soroushpublish.com

فهرست

پیشگفتار.....	۹
فصل اول: پدیدارشناسی و رسانه تکنولوژیک.....	۱۱
پدیدارشناسی.....	۲۱
ویژگی‌های پدیدارشناسی فلسفی.....	۲۳
عین‌های ناموجود، عین‌های آگاهی و معرفت رسانه‌ای.....	۲۵
بینادهنیت، زیست‌جهان، تخیل و تصویر.....	۲۷
پدیدارشناسی هرمنوتیک.....	۳۰
پدیدارشناسی و تکنولوژی رسانه.....	۳۲
پسا پدیدارشناسی و مسئله میانجی.....	۳۷
تکنولوژی.....	۴۵
رسانه.....	۵۲
رسانه‌گری.....	۵۸
تصویر جهان.....	۶۱
جمع‌بندی.....	۶۲
فصل دوم: بازخوانی انتقادی نظریه‌های تکنولوژی رسانه.....	۶۳
نظریه پردازان اصلی.....	۷۱
۱. نظریه هارولد آدامز اینیس.....	۷۱
الف) سوگیری رسانه.....	۷۱
ب) تصویر رسانه‌ای اینیس از جهان.....	۷۷
نقد و بررسی نظریه هارولد آدامز اینیس.....	۸۳
۲. نظریه هربرت مارشال مک‌لوهان.....	۸۴

نقد و بررسی نظریه هربرت مارشال مک لوهان.....	۱۰۵
۳. نظریه والتر بنیامین.....	۱۱۱
نقد و بررسی نظریه والتر بنیامین.....	۱۲۶
۴. نظریه دن آیدی.....	۱۳۰
۱. پدیدارشناسی تکنیک.....	۱۳۰
۲. تصویر رسانه‌ای آیدی از جهان.....	۱۶۱
نقد و بررسی نظریه دن آیدی.....	۱۶۶
۵. نظریه ژان بودریار.....	۱۶۸
نقد و بررسی نظریه ژان بودریار.....	۱۹۵
۶. نظریه برونو لاتور.....	۲۰۰
الف) نظریه کنشگر شبکه (ANT).....	۲۰۲
ب) چالش لاتور در برابر فلسفه تکنولوژی رایج.....	۲۱۱
ج) میانجی و وساطت.....	۲۱۳
د) میانجی و فلسفه تصویر و بینا.....	۲۱۸
ه) تصویر رسانه‌ای جهان در شبکه لاتوری.....	۲۲۷
نقد و بررسی نظریه برونو لاتور.....	۲۴۳
نظریه پردازان تکمیلی	۲۴۶
سید مرتضی آوینی: ماهیت سینما.....	۲۴۶
فانکاوزر و شاو: اثرهای تجربه مصنوعی.....	۲۵۲
جیمز ویکاری: درک فرا آگاهی.....	۲۵۳
ساختار و فیزیولوژی ادراک در مواجهه با رسانه‌ها.....	۲۵۷
جمع بندی	۲۶۵

فصل سوم: تصویر تکنولوژیک رسانه‌ای جهان	۲۶۷
وحدت بخشی به تحلیل‌ها و داده‌ها درباره تصویر تکنولوژیک از جهان	۲۷۰
امکان اول: اشتراک در مؤلفه‌های اصلی رسانه‌گری.....	۲۷۱
امکان دوم: وحدت بخشی بر محور «تن یافتگی-تن زدودگی».....	۲۷۹
امکان سوم: وحدت بر مبنای پدیدارشناسی تکنیک دن آیدی.....	۲۸۲
تصویر تمامیت یافته تکنولوژیک از جهان (مرحله سوم)	۲۸۶
تحولات نظری در باب میانجی و تصویر جهان	۲۸۸
فرهنگ رسانه زده نوین	۲۹۸

۲۹۹.....	الف) جهان مجازی
۳۰۰.....	ب) جهان موازی
۳۰۳.....	ج) دوجلهانی شدن
۳۰۶.....	د) سینگولاریتی
۳۱۰.....	نقد و بررسی «تصویر تکنولوژیک رسانه‌ای جهان»
۳۴۲.....	فقدان اصالت (هستی شناسی)
۳۴۲.....	نسبی بودگی مطلق (معرفت شناسی)
۳۲۴.....	تلقی از انسان به عنوان یک سیستم باز (انسان شناسی)
۳۲۶.....	جمع بندی
۳۲۷.....	سخن پایانی
۳۳۹.....	منابع

پیشگفتار

• «عصر تصویر جهان» عنوان مقاله‌ای است از مارتین هایدگر درباره تولد مفهوم مدرن پژوهش از دامن سوژکتیویته، و عنوان کتاب بی‌شبهت و تاحدی بی‌نسبت با آن نیست و راستش را بخواهید عنوان اولی که برای کتاب انتخاب کرده بودم همین عنوان مقاله هایدگر بود، اما در معرکه آراء و باار شلوغ اندیشه‌ورزی‌ها، از میان جنگ اول و صلح آخر، تسلیم اول را پذیرفتم! تا کتاب را بی‌شائبه‌تر و سبک‌ال‌تر کنم. زیر عنوان کتاب هم که دم از فلسفه و تکنولوژی می‌زند، با این وصف لابد با اثری مواجهم پرتکلف و ملال آور از قیل و قال‌های نظری، انتزاعی و شبه فلسفی و بعید نیست برای مخاطب کم‌حوصله این نتیجه حاصل شود که: بهتر است همین جاقیدش را بزنیم و عطایش را به نقایش ببخشیم، اما این کتاب آنچنان که می‌نماید به‌ویژه در بخش اصلی خود پرتکلف نیست. البته ساحت مباحث نظری و جدی است و خوانش آن لاجرم از آثار تاریخی یا ادبی دشوارتر است، اما تلاش نویسنده این بوده تا حتی الامکان مطالب روان و قابل مفاهمه باشد لذا مطالعه آن را با همه ضعف‌های احتمالی و کاستی‌هایش نه فقط به دانشجویان و محققان رسانه و به‌طور کلی علاقه‌مندان علوم انسانی بلکه به هرآن‌کس که به عنوان کارشناس فرهنگی می‌شناسیم پیشنهاد می‌کنم.

• با این حال، اگر صرفاً علاقه‌مند یا پژوهشگر و دانشجوی ارتباطات و رسانه هستید و یا به هر دلیل از بحث‌های نظری گریزان، از فصل اول خصوصاً بحث پدیدارشناسی عبور کنید و درگیرش نشوید. ابتدای فصل اول متضمن برخی آرای فلسفی و نظری است و البته اگر اهلش باشید می‌تواند شما را در دنبال کردن مطالب فصول بعد به ساحتی عمیق‌تر بکشاند اما پیش‌نیاز ضروری فصول بعدی نیست.

• ویل دورانت علم تاریخ را از این جهت که ظرف تحقق ایده‌ها و اندیشه‌هاست برتر از فلسفه و بحث‌های صرفاً انتزاعی درباره اندیشه و تفکر می‌داند. او معتقد است اندیشه‌ها

را نمی‌توان به درستی مطالعه کرد مگر در تحقق عینی آن‌ها یعنی در تاریخ. معتقدم مباحث پراکنده، انتزاعی و محض در باب فلسفه تکنولوژی یا مشخصاً فلسفه تکنولوژی رسانه تا وقتی در میدان عینیت با متغیرهای حیات بشری محک نخورند از نوعی خلأ رنج می‌برند. راه حلی که یافتیم این بود که مهم‌ترین متغیر عینی متناسب را برای بازخوانی برخی از مهم‌ترین دیدگاه‌های این عرصه که پیش‌تر انتزاعی می‌نمودند بیاییم: «تصویر انسان از جهان». در واقع اگر فهم کنیم که تکنولوژی رسانه با تصویر جهان چه می‌کند، بیش از تصویر جهان، خود تکنولوژی رسانه را فهم کرده‌ایم. اگر پاسخ نظریه پردازان تکنولوژی و رسانه را در باب این مصداق کلی استخراج کنیم، خود آن نظریه‌ها و نظریه پردازان را بهتر شناخته‌ایم و جایگاه نظریه‌ورزی‌های مختلف و پراکنده را در منظومه‌ای واحد درک کرده‌ایم.

- کوشیده‌ام در این اثر توجه خواننده را به این موضوع جلب کنم که معمولاً درباره رسانه نمی‌اندیشیم، البته درباره رسانه‌ها سخن می‌گوییم، مطلب می‌نویسیم، حتی پژوهش و گاه جدال می‌کنیم اما با حقیقت رسانه فاصله داریم. باید زمان درونی خود را متوقف کنیم و به لایه‌ای عمیق‌تر برویم و این به سادگی میسر نمی‌شود. بشر اکنون و امروزی وارد جهان و بلکه جهان‌های موازی شده است بنابراین زحمت بی‌فایده‌ای نخواهد بود اگر خلوتی کنیم و در باب اصل تکنولوژی جهان‌ساز به عنوان مادر اصلی این جهان‌های موازی تفکر و تأمل کنیم.
- یکی از کاربردهای این کتاب فارغ از هدف اصلی و جنبه پیوسته‌ای که دنبال می‌کند، آشنایی مجدد با متفکرانی است که پیش‌تر تصور می‌کردیم اندیشه‌هایشان را می‌شناسیم. بازخوانی مسئله محورآرای این اندیشمندان مجالی داده تا نکات و محورهایی بدیع از دل این نظریه‌ها و اندیشه‌ورزی‌ها در باب رسانه فی‌نفسه، واکاوی و استخراج شود. اگر صرفاً بخواهید این دیدگاه‌ها را مطالعه کنید می‌توانید از مابقی مطالب کتاب صرف‌نظر کنید و مستقیماً به فصل دوم و عنوان مورد علاقه خود مراجعه کنید.

- این اثر لزوماً به دنبال اثبات چیزی نیست، هرچند از آن فارغ هم نیست اما بیش از هر چیز بستری است برای اندیشه‌ورزی. می‌توان مطالب آن را تأیید یا رد کرد اما از پرسش‌هایی که می‌کند گریزی نیست و پرسش، پنجره و مهد تفکر و معرفت است. در پایان از همه عزیزانی که با راهنمایی و مشورت خود به نگارش این اثر کمک کردند صمیمانه سپاسگزاری می‌کنم.

محمد حسینی